

Paella de arroz blanco con mariscos.
Paella de arroz negro con carne.
Paella de arroz con conejo.
Paella de arroz blanco con legumbres.
Paella de arroz blanco con gallina.

2. Опишіть приготування одного з національних іспанських блюд з продуктів, що пропонуються:

el arroz blanco, el agua, la zanahoria, la cebolla, la carne de gallina, el azafrán.

3. Які з наданих дієслів вживаються при приготуванні валенсійської паелї?

cocinar, cantar, calentar, preparar la comida, hacer los deberes de casa, poner la mesa, dibujar, cortar, lograr, salir, vivir, echar

4. Яких інгредієнтів не вистачає у наданому списку для приготування валенсійської паелї?

el arroz blanco, la zanahoria, la cebolla, la carne de conejo, el azafrán

5. Опишіть приготування будь-якого блюда з рисом. Поясніть, чим воно відрізняється від валенсійської паелї.

6. Складіть меню української кухні.

7. Пригласіть друзів на вечерю. Описуючи приготування іспанської паелї, переконайте їх, що це найсмачніше блюдо.

Залежно від рівня знань учнів, їх віку та класу завдання може бути написано українською мовою або іспанською.

На вищезгаданих прикладах вивчення іспанської мови на базі лінгвокраїнознавства показано як за допомогою цього аспекту розширюється загальноосвітній кругозір учнів. Адже лінгвокраїнознавство – це вивчення іноземної мови не лише в аспекті фонетико-лінгвістичного та граматичного матеріалу, а разом з вивченням культури, географії, історії країни, мова якої вивчається, тобто на основі історико-географічного та національно-культурного матеріалу; це – формування лінгвокраїнознавчої компетенції учнів, тобто формування системи учнів про історію, географію, національні традиції, звичаї та реалії той країни, мова якої вивчається.

Список використаних джерел

1. Бєрингер А. Испанский язык. Практикум по грамматике: учебное пособие / Астрид Бєрингер, Марта Рабинович. – М.: Астрель. АСТ, 2010. – 125 с.
2. Шишков В.В. Іспанська мова. Розмовна іспанська лексика: навчальний посібник / Володимир Васильович Шишков. – К.: ТОВ “ВП Лотос”, 2004. – 352 с.
3. R. Menendez Pidal. Cantar de mio Cid. Texto, gramática y vocabulario [por.] 3-a ed., v. 1-3, Madrid, 1954-56 (Obras completas de R. Menéndez Pidal, v. 3– 5); в рус. пер. – Песнь о Сиде, М., 1959.

Summary. Lingvostranovedenie – an aspect of teaching Spanish in secondary school. Learning Spanish is offered not only on the basis of linguistic material, but also through geographical, historical, domestic and other national realities of Spain. We consider three stages Lingvostranovedenie (presentation, consolidation and intensification) and practical tasks, exercises each of the three methods.

Key words: Spanish language, linguistics and country studies, national and international culture, national cultural and historical realities of Spain, presentation, consolidation, intensification, practical application exercises.

УДК 811. 161. 2: [398 + 34]

С.Т.Лавриненко

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНА ОПОЗИЦІЯ “ЗЛОЧИН – ПОКАРАННЯ” В УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ БАЛАДАХ

У статті здійснено лінгвокультурологічний аналіз мовних об’єктивацій баладного смислокомплексу “злочин – покарання”. Характеристика закономірностей вербалізації фольклорних уявлень про порядок, справедливість, честь, гідність відкриває новий ракурс висвітлення антропологічних і ментально-ціннісних основ праворозуміння.

Ключові слова: лінгвокультурологія, злочин, покарання, народна балада.

Проблема взаємозв’язку мови і культури є однією з центральних у сучасному мовознавстві. За справедливим твердженням В.В.Жайворонка, “мову як духовне надбання етносу можна розглядати в проекції на його культуру, історію, філософію, психологію, релігію, звичаї, побут,

менталітет, художню творчість, етнеогеографію, етнопедагогіку. Пізнаючи мову етносу в усіх її проявах і взаємозв'язках, пізнаємо й духовну природу її носія – народу” [6, 23]. Отже, актуальність лінгвокультурологічного дослідження фольклорного масиву пов'язується з тим, що елементи матеріальної та духовної культури етносу втілюються у різних жанрах народно-поетичної творчості, яка фіксує особливості національного світогляду й зберігає інформацію про взаємини людини з навколишньою дійсністю.

Баладний масив містить широкий спектр народних уявлень про способи заподіяння злочинів та різновиди покарання. Вбивство, нанесення жертві тілесних ушкоджень, насильство, привласнення чужого майна породжують наслідки, найважливіший з яких – відповідальність, адекватна діям ініціатора порушення порядку. Метою статті є осмислення зафіксованих у народних баладах мовних знаків, співвідносних із етнодетермінованими поглядами на скоєння злочинів та осуд протиправних вчинків. Спроба комплексної філологічної інтерпретації відтвореної у текстах балад філософсько-правової опозиції “злочин – покарання” здійснюється вперше. Складність розв'язання поставленої проблеми пояснюється насамперед неможливістю прямого спостереження процесів категоризації правових понять у фольклорі. Наблизитися до потаємних глибин поєднання думки й мови у згаданому випадку дозволяє лінгвокультурологічний аналіз результатів такого взаємопроникнення – слів, словосполучень, сегментів текстів, семантично адекватних первісним правовим уявленням про порушення порядку та способи його відновлення. Спираючись на досвід провідних фахівців, дослідження яких сприяли становленню української лінгвокультурології: С.Я. Ермоленко [4; 5], Л.І. Мацько [9], В.В. Жайворонка [7], В.І. Кононенка [8], А.К. Мойсієнка [13], Н.О. Мех [12], О.П. Левченко [10; 11], Н.О. Данилюк [3] та ін., ми намагаємося виробити підхід до вивчення мовного підґрунтя правової інформативності фольклорних текстів.

Баладний масив вербалізує елементи народного знання про умисне вбивство; доведення до самогубства; нанесення тяжких тілесних ушкоджень (побої, мордування, катування); ненадання допомоги особі, котра перебуває у загрозовому для життя стані.

Широкий спектр уявлень про різновиди насильного позбавлення життя реалізується фіксаціями фактів застосування злочинцем з метою знищення жертви холодної чи вогнепальної зброї, грубої фізичної сили, отруйних речовин: “Ой як вхвativ гострий ніж, // Зняв голівоньку із пліч. // Покотилась голова аж до панського двора” [1, 64]. “Вдовин син стрілив – прямо в серце вцілив: // – Ой то ж тобі, побратиме, молодая дівка, – // В твоїм серці золота стрілка” [1, 54]. “Я, мамо, не спився, ні з дороги збився, – // Тільки в теї чорнявої отрути напився” [2, 45]. “Взяли Рейзю попід боки і кинули в став глибокий” [1, 82]. Наведені контексти фіксують уявлення про способи скоєння злочинів, містять характеристики їх негативних наслідків, індексують наявність ініціатора протиправної дії та жертви, називають атрибути та артефакти злочинної практики.

Сегменти текстів, семантика яких співвідноситься з народними поглядами на злочини проти життя, реалізують різні схеми агресивної поведінки. Найпоширеніші баладні фіксації замахів на життя відтворюють внутрішній стан учасників конфлікту. 1. Дружина вбиває чоловіка: “Ой узляла си Стефна молода острый ніж та сокиру, // Вона істляла, вона зрубала Андрусікові шию” [1, 169]. 2. Мати вбиває сина й невістку: “Ой рада я, сину, рада я тобою, // Та не рада, сину, твоєю жоною. – // Посадила сина за столом в рядочку, // Молоду невістку в сінях у куточку. // Наливала сину солодкого меду, // А молодій невісточці зеленого яду, // А вони теє знали, докупи зливали, // Свої голівоньки докупи схиляли, // Докупи схиляли й разом помирали” [1, 173-174]. 3. Чоловік вбиває суперника: “– Ой турчине, турчиночку, // Позволь мені лучка свого, // Най я уб'ю два голуби. // Один буде, пане, тобі, // Другий буде пані твоїй, // Пані твоїй, жінці моїй. – // А турчин сі не здогадав, // Іванові лучок подав, // Ой а Іван як ізмірив, // Турчинові в серце вцілив” [1, 239]. 4. Розбійники розправляються із жертвами: “– Ой ти, сучий син, розбійник, // Ти розбійничий син: // Убив брата ти мого // Та ще й шурина свого! // – Не я його убивав, – // Вбила його темна ніч: // Як я їхав, то свистав, // Щоб з дороги він звертав! // Зверни, зверни, шурячок, // Хоч на лівий бочок!” [1, 229].

Баладні інтерпретації злочину проти життя у формі дітозгубництва фіксують обставини вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини: “Породила Маріянна білу дитиночку. // Як она її породила, на ручки взяла, // Та вона пішла попри воду, // На Дунай пустила [1, 75]. Деталізація етапів дітозгубництва свідчить про завчасне осмислення шляхів реалізації злочинного наміру: “Дівка дитину вродила, // В кленовий лист угорнула, // Барвіночком поповила, // В тихий Дунай упустила” [1, 107]. “Сорок неділь тому було, от як одну диньку, // А Варварка учинила во плоті дитинку. // Але й вона учинила, гадку погадала, // Роз'ела коралики, роток затикала. // Она роток затикала та й швидко побігла, // А відти си завернула, на колінах лізла. // Але она його вергла у студену воду” [1, 112].

Доведення людини до самогубства, як форма провокативного злочину проти життя, у баладах представлене фактами навмисного створення умов, за яких потенційна жертва приймає рішення про нанесення собі тілесних ушкоджень, несумісних із життям, або виявляє намір назавжди залишити цей світ (втопитися чи отруїтися): “Взяла Галонька да виделочка, // Устромила собі коло

сердечка” [1, 98]. “Сама скочила у синє море. // Як потопала та й промовляла: // Не беріть води йа з синього моря, // Бо та вода – Ганнина сльоза” [1, 88]. Причинами, що спонукають людину до рішення звести рахунки з життям, можуть бути різноманітні протиправні дії щодо неї, зокрема обман, зловживання довірою, узурпація волі: “Ой на горі, горі // Корчомочка стояла. // А у тій корчмочці Хайка шинкувала. // Козаки стояли, // Хайку підмовляли: // – Ой ти, Хайка, Хайка, // Поїдьмо із нами, // З нами, козаками. // З нами, козаками, // Із трьома хурами. // Що первая хура – // Все срібло та злото, // А другая хура – // Скрині та перини, // А третя хура – // Сама Хайка сіла. // Сама Хайка сіла // З козаком Іваном, // Та й повезли Хайку // К тихому Дунайку: // – Хоч, Хайко, втопись, // Хоч назад вернись. // – Ой я не вернуся, – Батенька боюся. // Нехай мої коси // Тихий Дунай носить, // Нехай мої ноги // Та й поїдять соми, // Нехай мої руки // Поїдять гадюки...” [1, 81-82]. Знущення, жорстоке поводження, збиткування є проявами приниження гідності й ведуть до трагічних наслідків: “У неділю рано, рано пораненку // Та послала мати Ганну жито жати. // – Ой жни, вража Ганно, жни не розхиляйся, // На свою дитину та не видивляйся! // Розхилилась Ганна, – вже сонце низенько, // Вже сонце низенько, вже вечір близенько. // Ой прибігла Ганна із поля додому, // Та й убігла Ганна у світлицю нову, // Та й здоїла Ганна чотири корови, // До п’ятої Ганна стала присідати. // Ой виходе злая свекруха із хати: // – Ой де, вража Ганно, дитину поділа? // – Ой злая свекрухо, у полі забула! – // Ой побігли Ганна густими лозами // Вмивається Ганна дрібними сльозами. // Та зустріла Ганна орла-сизокрильця: – Чи не бачив, орле, моєї дитини? // – Ой твою дитину три няньки колише: // Ой первая нянька очиці виймає, // А другая нянька кишечки мотає, // А третя нянька кісточки глитає! – // Ой побігла Ганна із поля додому, // Та й убігла Ганна у світлицю нову, // Та схопила Ганна тонке полотенце. // – Ой дай, зла свекрухо, дай гострого ножа, / Дай бо перерізати тонке полотенце! // – Та попала Ганна сама собі в серце!” [1, 175].

Злочин проти життя у формі умисних тілесних ушкоджень, побоїв, зазвичай, фіксується самою жертвою: “Ой нелюбоко мій п’є // Та й собі співає. // А на мені молоденькій // Тіло потерпає” [1, 139]. “Що ж ти, мужу, та й гадаєш, // Що ти п’єш та гуляєш, // Прийдеш додомоньку – // Мене б’єш, проклинаєш?” [2, 146]. Ініціаторами мордувань можуть бути як чоловіки, так і жінки: “Молода старого із гробу будила. // – Встань, старий, встань, глянь на мої рани, // Що мені поробив мій молод коханий” [1, 141]. Особливо жорстоких катувань завдає зла мачуха малолітнім сиротам: “Взяла она собі // Два пруті тернові. // Так она їх била, – // Прути поламала” [1, 223]. “Ще мені мачуха головки не мила, // Вже мене мачуха не раз, не два била” [2, 419]. “Як ми, тату, до тину, // То мачуха у спину; // Як ми, тату, на поріг, // То й мачуха за батіг; // Як ми, тату, за шматок, // То мачуха за ціпок” [2, 412].

Предикативний ряд, пов’язаний з уявленнями про злочини, представлений у аналізованих текстах одиницями: “убив”, “згубив”, “утопив”, “забив”, “зарізав”, “струїв” та ін. Убити – позбавити життя (ударом чого-небудь, вогнепальною або холодною зброєю і т. ін.); умертвити [15; 10, 352]. “А коли ж ти убив жінку, як сосну красненьку, – // То ти би й мене вбив, удову бідненьку” [1, 165]. Згубити – призвести до загибелі, позбавити життя; убити [15; 3, 525]. “– Ой згуби, чуро, ти пана свого, // Тобі дістанеться вороний кінь його” [1, 157]. Зарізати – убити ножем або взагалі чим-небудь гострим [15; 3, 292]. “Жена мужа ножичком зарізала” [2, 102]. Утопити – зануливши, кинувши у воду, примусити потонути; потопити [15; 1, 775]. “Ой ходила Марисуня по луці, // Носила си біле дитя на руці. // Прийшла вна ся до сестриці радити: // – А що мені з малим дитям робити? // – Возьми, возьми, Марисуньо, утопи // І сама ся, Марисуньо, погуби. – ” [1, 31]. Струїти – позбавити життя, умертвити отрутою [15; 5, 811]. “– Невістко, невістко, що ж ти наробила, // Що ти ми, невістко, синопька струїла?” [1, 174]. Забити – позбавити життя, убити кого-небудь [15; 3, 19]. “– Кароль, Кароль, що ти зробив, ...// Що-сь си руки покровавив? // – Ой забив я Вуляночку, // Власну свою коханочку” [1, 68].

Вербалізації фольклорного смислокомплексу “злочин – покарання” свідчать, що у народному розумінні карні заходи застосовуються до осіб, визнаних причетними до скоєння злочину, й мають на меті засвідчити таку важливу правову цінність, як відновлення порушеного порядку. Баладний масив відтворює цілу низку уявлень про способи покарання зловмисників, які зазіхали на життя, честь, гідність, власність та інші особисті права людини. Індексації виправних заходів мають семантику актуальної реалізації чи завершеності дії, що, з народної точки зору, має вказувати на повне виключення можливості їх скасування чи оскарження: назад руки зв’язали [1, 63]; конем розтягли [1, 146]; порубали на штики [1, 159]; нагаями чешуть [1, 162]; закували в залізні пута [1, 166]; кайдани чіпляють [1, 162]; розстріляли [1, 168]; посікли на дрібен мак [1, 166]; в кайдани вкували [1, 181]; на мак дрібний порубали [1, 213]; до темниці віддали [1, 63]; главу стяли [1, 209]; шмарили в темничку [1, 218]; ведуть рубати [1, 113]; насмерть убили [1, 225] та ін. Покарання за зведення дівчини представлене у тексті балади “У Києві да на риночку”: “Немерівну да й поховали, // Воєводенка да й розстріляли” [1, 97]. Покарання за отруєння хлопця відтворене баладою “Ой ходила Марусенька у ліс по калину”: “То та дівка непотрібна учарила хлопця. // Як зачали Іваночка до гроба спускати, – // Та зачали Марусеньку кіньми розтягати” [1, 47]. Покарання за вбивство новонародженої дитини зафіксоване у тексті “Пісня про покритку, що втопила дитину”: “Усі дівки,

як панійки, гуляють, гуляють // Та найкращу Маріянну на Дунай пуцають. // А як вона ся топила, сім раз підпливала, // А все своїй мамці правдочку казала” [1, 112]. Покарання козака, який привласнив майно вдови й сиріт, змальоване у баладі “Ой на горі, на високій – там плужок оре”: “Ой де найшли козаченька, там й насмерть убили. // – Не вважав ти, козаченьку, на вдову бідную: // Попроїдав, попропивав худобу сивую. // Не вважав ти, козаченьку, на сирітські діти: // Не будемо ми за тебе в Самборі сидіти” [1, 225]. Покарання чоловіка, який вбив дружину з ревнощів, схарактеризоване у тексті “Тиха моя вуличенька, тиха”: “На миленьку домовину тешуть, // А милого нагаями чешуть. // Миленькую у яму спускають, // На милого кайдани чіпляють” [1, 162].

З точки зору суб’єкта фольклорної традиції, позбавлення життя, волі, тілесні ушкодження, обмеження прав можуть бути гідною карою за приниження честі іншої людини, розпусту, легковажність чи відмову від утримання непрацездатних батьків або малолітніх дітей. Народне розуміння справедливості припускає можливість смертної кари за порушення прав іншої людини. Так, брати можуть завдати швагрові тілесні ушкодження й навіть вбити його за те, що він піддався людській намові і став зневажати їх рідну сестру – свою дружину: “– На день добрий, Романочку, // Ти наш рідний швагрючку! // – Ой де ж твоя Романівна, – // Она наша сестра рідна: // – Ваша сестра на риночку // П’є з панами горівочку. // Ой Романе, Романочку, // Не говори неправдочку, // Наша сестра стадо пасе, // Стадо пасе, кужіль пряде, // Оченьками завертає, // Слізеньками сі вмиває. – // Втяли ему праву руку: // – То, Романе, за науку. – // Втяли ему штуку м’яса: // То, Романе, сестра наша. – // Втяли ему праву ногу: // То, Романе, за намову” [1, 213].

Баладний масив відтворив традиційні погляди, згідно з якими суворого покарання заслуговує подружня зрада: “Твоя жена, моя мама, з шевцем на вандрівці. // – Йди, хлопче додому, сідай вороного, // Поїдемо доганяти шевця молодого, – // Здогонили вони єї на тихім Дунаю, // Вона ему відповіла: – Я тебе не знаю. – // Ой взяв майстер майстрову за білі підбоки // І кинув майстрову у Дунай глибокий: // – Плини, плини, майстрова, від краю до краю; // Було мені не казати: “Я тебе не знаю”. / // Пливи, пливи, майстрова, та на білий камінь, // А там буде, майстровая, тобі вічний амінь!” [1, 155].

Певний інтерес становить розгляд мовних знаків народного осмислення покарання за неправдиве свідчення. Свідок у баладах, зазвичай, сам визначає різновид кари, якої він заслуговуватиме у разі, якщо його слова виявляться брехнею: “Ой ти, наш пане, коли нам не віриш, // З свого карабіна в наше серце вцілиш” [2, 144]. “Позволю, вельможний з плеч голову зняти, // Ой як не застанеш Петруся у хаті” [2, 141]. “Вдариш мене, пане, та стрілочков в груди, // Ой як же того, пане, та і справді не буде” [2, 145]. “Охрами же мя, пане, коли ми не віриш” [2, 150].

Покарання, адресоване представникам старшого покоління, може впасти на молодше смертним гріхом. У ряді текстів вербалізуються уявлення про одруження покинутих у дитинстві недбалими батьками братів і сестер. Інцест відбувається не через розпусту молодих, а через незнання ними правди про своє походження. “Дурні попи настали – брата й сестру звінчали, // Тай дурний же світ настав, що брат сестри не упізнав. // – Іди, сестро, в монастир, а щоб тебе бог простив, // А я піду в темний ліс, нехай мене звір із’їсть” [1, 120-121]. Розплата матері, яка багато років тому намагалася позбутися незаконного сина, з народної точки зору, є невідворотною. “Ти, удово молода, // Дурна твоя голова: // Що за сина сама йдеш, // За другого доч даєш” [2, 28]. “Бодай ненька пропала, // Сестру з братом звінчала” [2, 28].

У баладних текстах покаранню часто передують прообраз кримінально-процесуального доказування у різних стадіях впровадження. Мати помічає, що син занедужав і, передбачаючи, що його отруєно, розпитує про деталі попередніх подій: “– Ой сину мій, синочку, жалоці мої, / // Де ти вчора звечора був? // – Ой був же я, ненечко, ой був же я, сердечко, // У близької сусідоньки, молодой удівоньки. // – Ой сину мій, синочку, жалоці мої, // Чим тебе удова годувала? // – Годувала, ненечко, годувала, сердечко, // Все рибкою із ніжками. // – Ой сину мій, синочку, жалоці мої, // Де вона ту рибку ловила? // – Ловила, ненечко, ловила, сердечко, // Все рукавцем по крапивці, // – Ой сину мій, синочку, жалоці мої, // Ой чи їла удівонька і сама? // – Не їла, ненечко, не їла, сердечко, // На голову розболілась. // – Ой сину мій, синочку, жалоці мої, // Ой чи їли хоч дітки її? // – Не їли, ненечко, не їли, сердечко, // Вельми ж вони вже послули. // – Ой сину мій, синочку, жалоці мої, // Ой се ж вона тебе чарувала! // – Чарувала, ненечко, чарувала, сердечко...” [1, 44-45]. Рибалки знаходять у неводі мертве немовля, починається процес розслідування злочину: “Они взяли дитя та принесли панам на пораду, // Та почали вни збирати дівоцьку громаду. // Усі дівки, як панойки, на правойко ідуть // Та на своїй головочці по вінкові несуть. // Та найкраща Маріянна ззаду поступає, // Та на своїй головочці віночку не має. // – Ти чому-с сі, моя дойко, вінок не возьмила? – // – Головойка м’я боліла, шнурком істягнула” [1, 112]. Конкретною формою реалізації покарання того, хто ініціював злочин, є застосування до нього певної санкції, що зумовлює обов’язковість настання несприятливих для злочинця наслідків. У повсякденній свідомості покарання – це спонука до покорі і певна гарантія забезпечення від злочинців. Особливо суворих санкцій заслуговують вбивці: “По молодому та Кузьомочці у всі дзвони дзвонять, // А Одарку з Мелашкою да по тюрмах возять. // По молодому

та Кузьомочці в усі дзвони крешуть, // А Одарку з Мелашкою да нагайками чешуть. // Молодого да Кузьомочку вже і заховали, // А Одарку із Мелашкою в каторгу заслали” [1, 58]. До звідника молодой попаді вжито такі санкції: “В понеділок рано Марусяка ймлено, // А в вівторок рано до ката послано, // А в середу рано ката привезено, // А у четвер рано Марусяка згублено” [1, 276].

У баладах представлені індексації прообразів кримінально-виховної системи: тюрма [1, 64]; темниця [1, 68]; катуш [1, 113]; острог [1, 67]; кайдани [1, 92]; каторга [1, 58]: “Ой де взялися гайдуки, // Взяли донця під руки. // Да повели в тюрму // Не за велику вину, // За вдовину голову” [2, 64]. “Ей воліла я, Дмитрику, хоріти, боліти. // Ск я мала в студененькім катушу сидіти” [1, 113]. “Скажу коня до стайночки взяти, // Тебе скажу в кайдани кувати” [1, 92].

Аналізовані тексти засвідчують, що з точки зору народноправової культури, рішення про хід слідства, справедливий суд й покарання злочинця може приймати пан [1, 162]; комісар [1, 162]; становий [1, 181]; владики [1, 95]; війт [1, 113]; соцький [1, 110]; гайдуки [1, 159]; люди [1, 63]; громада [1, 92]; Господь [1, 151]: “А там люди стояли, // Та й улана злапали, // Назад руки зв’язали, // До темниці віддали” [1, 63]. “Ішли туди рибарики та й рибку ловили, // Варварину дитиночку між рибки їмили, // А ек вони его їмили, дали віиту знати: // – Де би сесу, пане війте, дитину сховати? // – Понесіть ’го під капличку та й там повартуйте, // Беріть десять десятників та йдіть, верідуйте. // Верідуйте старі баби, відтак молодіці, // Послід того старі дівки, відтак удовиці” [1, 113]. “Зараз піду до владики попа позивати, // Вже ж не буде він ніколи з донькою гуляти” [1, 95]. “Ой як гайдуки Магду як догнали, // В штуки не рубали і ніц їй не робили, // На молодого Миколу кайдани забили” [1, 159]. “– Шкода, мамко, заходочку твого: // Вже не найдеш ти віночка мого. // Я гадала, що то дуб зелененький, // А то, мамо, жовняр молоденький. // Та взяв із мене вінок зелененький, // Мені кинув рушничок біленький. // Взяла мати рушничок тачати: // – Треба, синку, громаду скликати...” [1, 92]. “– Ой чим же ти, моя дочко, йому не вгодила, // Що вже твоя чорна кривця землю сполонила? // – Угождала, моя мамко, – не могла вгодити, – // Буде йому, моя мамко, сам Господь платити” [1, 152].

Баладні прокляття, співвідносні з реакціями одного персонажу на певні вияви активності іншого, можуть бути інтерпретовані як різновид покарання, оскільки вони завжди мають суб’єктно-об’єктний характер і чітко визначають, яких прав об’єкт прокляття має позбутися, у разі реалізації негативних побажань суб’єкта. Мати проклинає винуватицю смерті рідного сина, фактично, бажаючи, щоб убивця залишилася без можливостей і прав: “Бодай же ти, Галю, зброї не зносила, // Як ти мого Марка та й занастила” [1, 86]. “Да бодай же ти, пані, да не панувала, // Ти мого сина, Петруню, на той світ ізогнала” [1, 159]. Покритка проклинає зрадника, хоче, щоб коло його прав значно обмежилось: “Бодай тя хвороба тяжка цілувала, // Вся ся родина мене відцурала: // Відцурався мене отець і рідная мати, // Через тебе козаченьку, мушу умирати” [1, 105]. “– Ой щоб тебе, ой щоб тебе кінь іскинув, // А й скинувши да й ударив, // Як ти мене з лиця збавив” [1, 108].

Таким чином, в українських народних баладах широко представлені вербалізації фольклорних уявлень про злочинність, правосуддя, процесуальне доказування вини, інстанції кримінально-виховної системи, карні санкції та їх наслідки. Текстові індексації різних видів злочинів та покарань мають проєкцію у сферу повсякденного правового досвіду і можуть вважатися прообразами таких важливих констант сучасної кримінології, як справедливість та відповідальність. Мовними маркерами опозиції “злочин – покарання” у баладах виступають дієслова, іменники, прикметники, словосполучення та речення, семантика яких постала з поєднання первісних елементів правової свідомості та правової культури. Баладне осмислення злочину та покарання спирається на словесну характеристику суб’єктів, об’єктів, предикатів, атрибутів та артефактів, які є носіями енграм сфери права. Оцінний компонент розглянутих одиниць орієнтований на повчання й застереження, що в багатьох випадках розтлумачується спеціальною дидактичною тезою, висловлюваною персонажем-жертвою, персонажем-злочинцем, стороннім спостерігачем драматичних подій чи наратором.

Перспективи дослідження пов’язуються з порівняльним аналізом культурно-правової інформативності, представленої у тематичних циклах українських балад про дошлюбні взаємини та сімейні конфлікти.

Список використаних джерел

1. Балади: [збірник текстів / упорядники О.І. Дей, А.Ю. Ясенчук, автор вступної статті О.І. Дей]. – К.: Дніпро, 1987. – 318 с. – (Серія “Бібліотека української усної народної творчості”).
2. Балади. Родинно-побутові стосунки: [збірник текстів / упорядники О.І. Дей, А.Ю. Ясенчук, А.І. Іваницький]. – К.: Наукова думка, 1988. – 522 с. – (Серія “Українська народна творчість”).
3. Данилюк Н.О. Поетичне слово в українській народній пісні: [монографія] / Н.О. Данилюк. – Луцьк, 2010. – 511 с.
4. Єрмоленко С.Я. Мова і українознавчий світогляд: [монографія] / С.Я. Єрмоленко. – К.: НДІУ, 2007. – 444 с.
5. Єрмоленко С.Я. Мовно-естетичні знаки української культури: [монографія] / С.Я. Єрмоленко. – К.: Інститут української мови НАН України, 2009. – 352 с.

6. Жайворонок В.В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук / В.В. Жайворонок // Мовознавство. – 2004. – №5-6. – С. 23-35.
7. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: Нариси / В.В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2007. – 261 с.
8. Кононенко В.І. Українська лінгвокультурологія: [монографія] / В.І. Кононенко. – К.: Вища школа, 2008. – 327 с.
9. Мацько Л.І. Українська мова у освітньому просторі: [навчальний посібник для студентів-філологів освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр”] / Л.І. Мацько. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 607 с.
10. Левченко О.П. Лінгвокультурологія та її термінна система / О.П. Левченко // Проблеми української термінології. – Львів: Світ, 2003. – № 490. – С. 105-113.
11. Левченко О.П. Вербалізація концепту Покарання (лінгвокультурологічний аспект) / О.П. Левченко // Лінгвістика. – Луганськ: Альма-матер, 2004. – № 2 (3). – С. 33-41.
12. Мех Н.О. Інтерпретація концептів слово, мова в українській культурній традиції: [монографія] / Н.О. Мех. – Переяслав-Хмельницький: РВВ Переяслав-Хмельницького ДПУ ім. Григорія Сковороди, 2008. – 211 с.
13. Мойсієнко А.К. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування Шевченкового вірша: [монографія] / А.К. Мойсієнко. – К.: Сталь, 2006. – 300 с.
14. Філософія права: [підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл.] / відп. ред. О.Г. Данильян. – Харків: Право, 2009. – 208 с.
15. Словник української мови: [у 11 т.] / [редкол.: І.К. Білодід (голова) та ін.] – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. 1 – 1970. – 827 с. – Т. 3. – 1972. – 741 с. – Т. 5. – 1974. – 839 с. – Т.10. – 1979. – 657 с.

***Summary.** Lingual cultural analyses of language objectivities of the semantic complex “crime – punishment”, presented in folk tales, describes the regularities of initial semantic element verbalization in the formation of Ukrainian legislation and legal practice and opens new foreshortening in the presentation of typological, anthropological, mental and evaluative cores of law.*

***Key words:** lingual culture, crime, punishment, folk ballad.*

УДК 821(100).09

Л.Ю. Лагодзинська

ЕМПІРИЧНИЙ КОНЦЕПТ ОСЯГНЕННЯ КУЛЬТУРИ НАРОДУ ЧЕРЕЗ ОРИГІНАЛЬНУ МОВУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Нові параметри та шляхи реалізації розширення гуманітарного простору учнів передбачають взаємозв'язок літератури, культури та мови в межах сучасної шкільної освіти. Основна увага в статті звертається на емпіричний концепт залучення оригінальної мови до вивчення літератури та засвоєння світового культурного досвіду.

***Ключові слова:** інтегрований підхід, цивілізаційний процес, художній текст, оригінальна мова твору, пізнання, культурний доробок.*

Вступ України у Болонський процес, нові орієнтири в шкільній освіті, яка повинна “базуватися на співпраці, заснованій на подібності та вигодах від відмінностей між культурами, мовами і національними системами” [1,49] дали поштовх суспільству краще зрозуміти світ і себе в цьому світі. У світлі нового концепту сучасна школа стає провідником не лише у світ національної культури, але й у світ культури інших країн і народів, учасників єдиного світового цивілізаційного процесу.

Процеси суспільної інтеграції знайшли відображення у різних сферах педагогіки, в тому числі й у сфері викладання зарубіжної літератури та іноземної мови. Ідея інтегрованого підходу, запозичена з робіт відомих світових філософів В.П.Казначеева, І.Т.Фролова та інших і адаптована стосовно освітніх проблем в цілому, дозволяє розширити гуманітарний простір учнів з метою збагачення їх загальнокультурного рівня шляхом інтеграції цих двох предметів. Взаємозв'язок літератури, культури та мови давно та беззаперечно визнаний як національними, так і зарубіжними методистами.

Витоки розуміння цього зв'язку знаходимо у далекому минулому. Так, на думку Фуко, в ренесансній епістемі «слова» та «речі» вважалися тотожними між собою, безпосередньо співвідносними та взаємозамінними у вигляді «слів-символів». Мова, як «мова світу» – була